Оксана Забужко

Я, Мілена

Соломії Павличко

Зовні все було начебто гаразд. Тобто, все і справді було гаразд — так запевняла себе Мілена, кваплячись темними зимовими вечорами з телестудії додому (обличчя все ще малорухоме під незнятим гримом, і слабкий, на гадку про мужа — а я тут жду, жду, — усміх ніжности, що самовільно віддимав губи поцілунковою трубочкою — ах ти, котуся моя, — пробивався крізь грим, мов крізь оті понамерзляні коржі на асфальті, на які потемки ввесь час треба вважати — навіть якщо їх там нема). Сторожко дрібцяючи по невидимих ковзанках, вона наближалася до будинку і, перш ніж звернути у двір, заходила часом під каштани, що відділяли будинок від вулиці, — задерши голову, відшукати поглядом свої вікна й по тому, котре з них освітлене, дізнатися, що зараз, не підозрюючи про радість її наближення, робить лапчик (мурчик, хвостик пухтик). Найчастіше світилося в спальні — розмитою синцюватою плямою знизу на портьєрах: пухтик дивився телевізор. Як він звичайно жартував — нарощував хвостика: перед екраном у нього чомусь починалась ерекція. І ще він казав, що видивляє Мілюнчика.

Все було гаразд, поки Мілена працювала в службі новин — двічі на день з'являлася перед камерою з увімкненим ув очах вологим сяйвом "о яка ра дість знову вас бачити" (бо глядачів треба любити, як знай повторював режисер, і Мілена це вміла — вона й із знайомими це часом уміла, якщо тільки не дуже бувала втомлена) — і читала не нею заготовлений текст, що його зрідка підправляла, коли не словами, то вже голосом — безпремінно: в цьому Мілена була неперевершена, а якщо зовсім чесно, то геніальна, і кожен, хто її чув і пам'ятає на екрані, це потвердив би, так що нічого я не вигадую. Таким голосом, як у Мілени, можна було звечора скидати уряди й парламенти, а вранці

ласкаво повертати їх на робочі місця, і то без жодного спротиву виборців: він, голос, мінився, ряхтів, вигравав, нагусав і через край переливався всіма можливими кольорами й відтінками, від тепло шоколадного грудного інтиму до металічного, з притиском на "с", зміїного посвисту (якщо змії свистять не лише в казках і якщо правда, що, зачувши той звук, людина мусить померти), і навіть кілька в ньому було таких відтінків, про які доти ніхто не знав, що вони можливі, наприклад, озонна свіжість росяного бузку — на початок ранкових новин (о сьомій тридцять), або цинамонова іронічна пряність (гама іронічних тонів була в Мілени особливо рясною), або добротлива підсмаленість хлібної скоринки — то вже виключно для урядових повідомлень, і якщо хто вважає все, що я оце кажу, метафорою, то хай сам спробує, день потренувавшись, вимовити "президент Кучма сьогодні зустрівся з прем'єр міністром" так, щоб це пролунало сердечно і навіть повіяло хатнім теплом, а відтак напевно втямить, чому Мілени, жінки навзагал беззахисної, як горобець, у принципі побоювалися, і колеги, й начальство, і хоч вона ніколи не сваволила й завжди розфарбовувала новини саме тими кольорами, яких від неї сподівалися (Мілена всюди була відмінницею, і в школі, й в університеті), але солодко болюче багатство її голосу вперто тислося назверх, випромінюючи їй на личку ледве вловні, примхливо потайні мімічні гримаски, котрі, звісно, робили її особливо принадною, однак не завше годилися з читаним текстом, так що комусь, наприклад, могло спросоння привидітися, буцімто вона заміряється нишком форкнути смішком у геть то невідповідному місці, чого вона аж ніяк не замірялася робити насправді, або ще щось, такого, дурного зовсім, — одне слово, Мілени побоювалися, і навіть вважали за добру журналістку, тож якось десь в обшитих дубом кабінетах хтось узяв та й надумався дати їй власну програму. Отут воно все й почалося.

Взагалі— то деякі підозрілі симптоми з'являлися й давніше, за часів служби новин. Позаяк служба правилася на тридцять котромусь каналі, то лапчик (мурчик, котульчик, хвостик пухтик) власноручно прибив за вікном спеціально придбану (сорок п'ять доларів без установки) антену, щоб вечорами дивитися на свого Мілюнчика, бо загальна антена в

будинку ловила тільки три перші канали, а Мілюнчика не ловила. Відтоді в телевізорі з явилося багато всіляких "картинок", як їх називав Міленин чоловік фотокор (на візитках він писався пишніше "фотохудожник"), що став тепер вечорами зачинятися в спальні, мовби в фотолабораторії, тільки світло там було не червонясте, а — коли дивитися з вулиці — мертвотно синцювате, — і перебирав кнопки пульту управління, від каналу до каналу, ніби директор банку, викликаючи по селектору підлеглих, а коли Мілена зазирала до спальні спитати, що готувати на вечерю, показував їй у півтьмі з ліжка забарвлені телевідсвітом зуби. Нерідко після цього вони починали кохатися (телевізора у вирішальну хвилину Мілена вимикала). Потім чоловік ішов до ванни, а Мілена лежала горілиць і подивовано дослухалася, як помаленьку сунеться круг неї в просторі густа, мов карамельна, тяглість її життя.

Отак увійшовши раз із морозу, і просто з коридора до спальні, Мілена, за ким ще вгледіла освітлені зуби, почула собі назустріч із телеекрана гулкий, як у бубон, чоловічий баритон: "Добрий вечір, люба", — йшов, з'ясувалося, якийсь шпетно дубльований бразільський серіал, і вони тоді з мужем добряче попосміялися з несподіванки. Невдовзі подібне повторилося з Міленииною матір'ю, коли та з'явилася з недільним візитом, — безтолкове, поштовхами, шпортання по кухні двох жінок, що наче виконували якийсь абсурдистський аритмічний танок з каструлями, і така ж безтолкова, стрибкувата розмова, вся в хвостах перебивок і обірваних, та так і не підібраних речень, змучували чоловіка досить хутко, він утікав до спальні й занишкав там перед телевізором до кінця візиту, тож цим разом добросерда теща, шукаючи за ним, аби напутити (їй саме спало на гадку) на правильний шлях гострення кухонних ножів (об сходинку в під'їзді), подалася й собі туди, і, щойно попхнула двері, з розрідженого акваріумно пливучими спалахами смерку на неї зненацька залящало істеричним екранним фальцетом: "Забирайтеся звідси! Геть, кажу вам, чуєте?" Про ножі теща з місця забула (потім пригадала дорогою додому й зателефонувала з трамвайної зупинки, коли дочка з зятем саме вимкнули телевізора, бо хвостик, ознаймив його носій, уже досить наростився). І чи не другого ж таки дня Мілена, засмучена довгою затримкою місячки, натисла в

спальні на першу ліпшу кнопку на пульті — відволіктися увагою, — аз екрана блазенськи заквакало до неї якесь несамовито розв'язне мультикове жабеня: "Не плач, маленька, я тобі краще пі і ісеньку заспіваю", — і полилася бравурна мелодійка, а десь за годину по тому Мілена потекла. Отоді вона вперше й запідозрила недобре: в телевізорі хтось оселився.

Тоді вона ще не знала, хто саме, та й потім їй тільки здавалося, ніби дізналась, бо, кажу ж, усе це було ще в епоху служби новин, до того, як Мілена почала власну програму, що так скоро зробилася надзвичайно рейтинґовою. Якщо хто забув, то нагадаю: Мілена розмовляла з покинутими жінками. Серед них були старі й молоді, гарні й погані, розумні й не дуже (зовсім дурних Мілена відбраковувала): фарбована перекисом блондинка перекладачка — товсті ноги, коротка спідниця, світлі очі пластмасової ляльки, — розповідала, скільки мужчин її зараз навперебій домагаються, а кандидатка хімічних наук з профілем, який можна було б назвати ахматовським, якби вона вміла його носити, агресивно наполягала, що якраз тепер вона зовсім щаслива, і тільки в одному моменті зненацька заслъозилася зором, витягаючи з сумки хусточку, вмовкла, сьорбнула носом і забгала її назад, — ті кадри Мілена зоставила, не стала вирізати (також і в невиразній надії розжалобити екс мужа хімічки, в разі якби той дивився передачу). Починала Мілена з товаришок своїх товаришок — себто їхніх однокласниць однокурсниць, перукарок косметичок, колежанок по садку, куди ходять діти, і мало ще за яких оказій жінки запускаються в бабські звіряння, — а далі вже, коли програма набрала розголосу, героїні й самі посунули гурмою, лиш відбирай, і Мілена знай чудувалася — спершу щиро, а відтак тупо заведено, в розмовах здебільшого, — яку, виявляється, невситиму хіть публічносте несе в собі людське горе, і чи не тому ми всі так боїмося смерти, що нею то вже точно ні з ким не поділишся? Була горда з того, що допомагає всім тим жінкам перекраяти й перешити (ну принаймні перефастриґувати…) власне горе на такий фасон, коли його вже можна носити, деколи навіть і чепурненько: це їй трапилося в одній із перших передач, яка принесла потім цілу хуру листів, — страшно славна жіночка, ледь припорошена сивиною чорнявка, мати двох хлопчиків і

сама на хлопчика схожа, стрижечка мало не бобриком, і сорочка, либонь, чи не зі старшого, бібліотекарка, тобто грошей катма, зате почуття гумору одуренне, і якось так вона спокійненько розважливо, щось невидиме весь час на колінах розправляючи, правила про те, як відтепер буде виховувати своїх хлопців, щоб вони не виросли схожими на батька, що оператори за камерами трусились зо сміху, і виглядало, й справді той батько — казьол каз лом, коли такої жінки не вмів оцінити: нівроку, зарадненька! Правда, не завжди так усе вдало виходило, бувало й навпаки, і то геть негадано, — Мілена потім дві ночі поспіль не могла заснути, пила воду, корвалол і ва лер янку, дізнавшись, що одну з її героїнь забрала швидка, бо кобіта назавтра по ефірі взяла та й повідкручувала в квартирі газові крани, всі вони тоді переполошилися, режисер навіть бігав консультуватися стосовно можливої довідки від психіатра в разі якби що, бо те, що баба невропатка, знати було з першого погляду, і горішня губа в неї сіпалася з правого боку, камера такі штуки, як під мікроскопом, на яв виводить, не втаїш, тут Мілена, діло ясне, прокололася з вибором, але — Богу дякувати, пронесло перемеже нилось, прокашлялось тамте убоїсько, 'кий би чорт її не кинув, і якого б ото милого, відпирхувався димом режисер, пертися на екран, коли, видно, до дзеркала без наркозу підійти не можеш, ех, бабота! — на цей милостивий вирок Мілена потай утішилася, що винуватять таки не її, й зараз же засоромилася того почуття, і соромилася ще цілий день, доки не розсмокталось: Мілена загалом була жінка совісна, що б там хто не казав, та й кому, зрештою, знати, як не мені? Отож бо.

Отака була в Мілени програма, і робила вона її, повторюсь, на совість — це значить, твердо пам'ятаючи, як в університеті вчили, що журналіст має показувати не себе, а свого героя, і милуватися, коли вже так дуже настерло, теж не собою, а ним, — та її й справді щиро цікавили всі ті жінки, і зазирнути в прірву через край огорожі — мовляв, а що було б, якби вона сама опинилася в їхньому становищі, якби її котусик одного дня взяв і подався кудись від неї назовсім, чого не те що уявити, а й помислити й собі було якось неприродно глупо, десь як коли б від тебе зненацька відокремилися й самостійно заманджали вдаль вулицею

ноги, а ти зосталася сидіти безногим задом на хіднику, але все таки, от що тоді, яка б вона тоді була і як чулася? — по думки наміряти таке на себе було до запаморочення бентежно й жаско (як у дитинстві, коли слухаєш про розбійників, сховавшись під ковдрою, або в жорстоких еротичних фантазіях, коли мариться, як тебе ґвалтує взвод солдатів), і Міленині зіниці загіпнотизовано розширялися в кадрі, що, як запевняють фізіологи, і є головною запорукою привабливости, при чому своїм осяйним голосом вона ворожила в діапазоні від заспокійливої чулости сестри милосердя (розкажіть, прошу, нашим глядачам і особливо глядачкам...) до гнівної низької хрипки солідарної сестри войовниці (і ви все це стільки років терпіли?!), хоч не обходилося, часами, й без скрадливого, воркотливого улещання спокусниці — коли кобітка нагло замикалась, і далі ні руш, жодних тобі секретів, і розколюй її як сама знаєш, — ба навіть, траплялося, проскакував у Мілени такий ото заласний, утробний смішок заохоти, непристойний сливе, наче в любовній грі, коротенький і дражливий, мовляв, атож, дорогенька, атож, і я там була, ну ну, а далі ж що? — так зазвичай видобувалися з героїнь найапетитніші постільні кавалки, після яких повінь листів і дзвінків піднімалася до життєво небезпечного рівня, і хоч за такі штуки, наколи доводилося до них удаватись, Мілена не дуже то була собі приємна, але нечистий осад з верхом компенсувався всіма, водночас засвіченими, лампами професійного тріумфу: от як у мене вийшло! — де і щасливий піт між лопаток, і захопленозаздрі погляди колеґ — ну, ти, дєвушка, й ас! — і оте прибутне відчуття власної сили, в якому й був головний кайф — як у гімнаста від абсолютної влади над власним тілом: і так, і отако — можу всіляко. Коли випадало дивитись програму з чоловіком удома, то в отих найбільш драстичних місцях Мілена, вп'ята в екран блискучими очима, незрячо, до побіління стискала мужеві руку — ось, ось тут, зараз буде повний атас, слухай! — і нервово, збуджено хихотіла на кожне вдале слівце, що падало з екрана, — він і собі підчмихував, радий і гордий її успіхом: їхні фахові амбіції не перетиналися, і якраз Мілени він ніколи не знімав — хіба задовго перед одруженням, у залицяльну ще пору, та й то більше задля зачіпки, бо в статиці Мілена сильно програвала: голос, міміка, ряхтіння живого срібла — оце була її стихія, а ні в якому разі не закляклий "патрет", і лапчик волів милуватися нею

живою — втім, він і "патретами" теж милувався, і взагалі вважав Мілену красунею, що було, звичайно, перебільшенням, хоча й крім нього траплялися, хто так думав, надто як Мілена перейшла на авторську програму і ніщо, здавалось, не віщувало біди.

Тепер вони збиралися купити й встановити на балконі супутникову тарілку — це обійшлося б доларів у триста, але було того варте, бо Мілена сумлінно дивилася авторські програми майже всіх колеґ, проте українське телебачення її, певна річ, не могло задовольнити, та й російське було незгурт ліпше, на три чверті поздиране з американських зразків, а Мілена була патріотка і всюди казала, що Україна має йти власним шляхом. Взагалі то й ще один телевізор здалося б купити, бо чоловік, звісно, радніше дивився "картинки", а картинок, ясна річ, більше в кінах, зміст яких він сквапненько, двома трьома реченнями — хто є хто, хто з ким проти кого, — набурмотував Мілені у вухо, до того місця, на якому вона приходила й мостилася йому під бік, — пантруючи очима екран, натягував на неї ковдру, помацки підтикав, підгрібав до себе, лоскотав щоку губами й бубонів — оцей о, блондин, був викрадений інопланетянами, тепер повернувся, — а чому повернувся? — неуважно перепитувала притулена Мілена, уже втуплена в тому ж напрямі, і так вони, ще трохи пововтузившись, занишкали, витягнені поруч, очима в екрані, і третім у кімнаті й квартирі був отой Панасонік, так що з плином часу Мілені стало здаватися якимсь навіть ніяковим і чудним трохи — ну як ото купувати другого телевізора, це все'дно якби розміняти ліжко чи квартиру? Зрештою, розумні люди завжди можуть знайти компромісний варіант, правда ж, котуню? — казала Мілена (що мало означати: котуньо дивитиметься разом із нею те, що цікавить її, а решту часу вільний собі бавитися картинками, як сам схоче), на що розумний котуньо весело, по військовому відгукувавсь: атож! — і так само весело й дзвінко цмокав розумного Мілюнчика: компроміс торжествував. Але Мілена й сама пізно ввечері бувала не від того, аби подивитися на щось розважальніше й таким чином відтягтися, зрештою, якось від тої багатоликої багатосерійної бабської недолі, з котрою тепер жила мало не цілий свідомий час.

Взагалі, дивна була та недоля — підгримована, вичепурена й кокетерійна (декотрі так вимушено розв'язно бадьорилися перед камерою, аж незручно за них робилося, — тоді Мілена рішуче гукала до операторів: "Стоп!" — і стишеним голосом хвилин п'ять десять розбалакувала надмір загонисту молодицю до сяк так нормального стану), — а проте, от же ж що цікаво, кожна таки по справжньому страждала, щиро й непідробно, і Мілена попервах навіть була думала, що ображені жінки йдуть на таку зйомку головно в таємній надії повернути свого колишнього чи бодай йому відомстити, були бо такі, що питалися в Мілени — а чи можна звернутися просто до нього, і тоді з екрана вельми зворушливо лунало в мільйонах вечірніх квартир: "Саша, єслі ти мєня січас відіш, знай, што я всьо про стіла і желаю тібє щастья", — тут Мілені й самій терпло в горлі: вона просто фізично відчувала в цю мить, як ширяться в позаефірному просторі — крещендо, крещендо — хоровий (хоральний), шемраючий схлип жіночої половини нації і як прибуває пухне темна хвиля народного гніву супроти незнайомого Саші: "Падлєц", — шепочуть мільйони вуст, мільйони носів сякаються, і на частку секунди заклякає країна в оргазмі людського співчуття, — і все це вчинила вона, Мілена: обтявши при монтажі решту промови, бо сама промовиця на цім прегарнім зачині ніяк не здужала спинитися, її на очах заносило, як авто на ковзкій дорозі, й нездоланно тягло в кювет — ти, канєшна, очень міня абідєл, і я до сіх пор нє панімаю, как можно било так жестоко поступіть, па хамскі саєршенна, ето после всіво, што у нас било і што я для тібя зделала, — все швидше й швидше викидаючи з себе вже, видно, завчені напам'ять фрази, закипаючи, клекочучи й мало що не спінюючись од застояної люті, хижі вогники в зорі, волосся на голові, здається, от от рвоне сторч, як у злітаючої відьми, — словом, остаточний ефект прямо супротивний початковому. Міленина влада була — подавати тих жінок такими, якими їх бачила вона сама (кращими, звичайно ж, кращими!), і коли її одностайно обрали "програмою місяця" і в своєму власному інтерв'ю вона сказала (всім нап’яттям уваги пильнуючи, аби це, боронь Боже, не пролунало поблажливо), що своїм героїням вона — і подружка, і психіатр, і гінеколог, то це, звісно, була щира правда, якої жодна з них не потрапила б опротестувати, проте, неясно відчувала Мілена, не ціла

правда: щось іще зосталось невисловленим, якийсь вельми важливий компонент, може, навіть рушійний, як закваска в тісті. Отож подібне, либонь, діялось і з ними — навіть коли їх гнав у студію єдиний усепожираючии помисел ще щось докрикнути екс благовірному навздогін, однаково десь насподі в кожної ворушився, нефоремною темною плямою, куди незбагненніший потяг: вони летіли на саме світло екрана — як ото паркими липневими ночами на дачі, на веранді нетлі — на люмінесцентну синяву старенького чорно білого "Славутича", так що зблизька в яв чути було сухе потріскування — чи то електричних розрядів, чи шкварених крилець; може, марилось їм (жінкам, а не нетлям, хоча — хто напевно знає, що собі думає нетля?), нібито перехід у той заекранний простір мав повернути їм душу, яку забирав од них мужчина, і повернути не такою, як була, а цілком оновленою, неосяжно багатою, омитою сяєвом слави й недосяжно вознесеною в височіні над їхнім дотеперішнім життям, злитою назавше з фантастичним барвним мерехтінням усіх телевізорних картинок нараз, так що і Санта Барбара, і Даллас, і денверська династія, і білосніжні вілли на берегах тропічних морів, — усе це зробиться їхнім власним, таким, що відбувалося з ними, скоро вони теж були там, потойбіч екрана, і щоденне їхнє існування сповниться особливого, вже мовби аж божистого значення? Мілена й по собі знала, де б їй не знати, цю магію екрана — заворожливу дію власного — першої миті як стій невпізнанного! — обличчя в кадрі, стокротно помноженого само на себе в усіх своїх щонайнезриміших порухах, і як воно обволікає тебе, прикуту до місця, якимсь лоскотним теплом, наче ванна з шумовинням, і ти м'якнеш, розростаєшся й ширишся, підтоплена струмуючою з екрана снагою, зненацька настільки більша за себе, що ладна на хвильку ввірувати у власну всемогутність, — підживка, казав Міленин чоловік, нічого дивного, візьми оно прочитай про лептонні поля (він витинав статті з популярних журналів і складав ув окрему папку), а чому, думаєш, ескімоси ще на початку століття розбивали етнографам фотоапарати і втікали від них, як від злого духа? — Фотоапарат, то що іншого, — відмахувалась усе ще розпашіла, з блиском ув очах Мілена, відчуваючи, що на кінці цього, послідовно проведеного, порівняння вона опинилась би в етнографах, а її героїні в ескімосах, а таке їй ніяк не могло сподобатись, тож чоловік мовчки й

згідно перемикав на інший — ретро — канал (тим більше, що на Міленину вже йшла прикінцева реклама), і телевізор вицілював на них характерний примружений погляд радянського чекіста і, як і пристало чекістові, з батьківською теплотою в голосі промовляв: "Вот, ґляжу я на вас — харошиє ви рєбята, єй Богу!".

До цього вони обоє якось непомітно звикли — що телевізор помалу малу зробився дієвим співучасником усіх їхніх балачок, ба навіть, незрідка, дорадником і суддею, і вже не вибухали сміхом, коли, приміром, під час суперечки, в котрій Мілена, роздратована нестак чоловіковими марними ревнощами, як тим, що от же ж, і вдома не дають розслабитись, вигукувала (все таки підлещена), — мовляв, на фіга він їй здався, той італієць, якому, на думку чоловіка, вона цілий вечір робила очка на фуршеті, ще тільки італійця їй і бракувало, тут і без того ледве ноги б до ліжка дотягти, — саме в цю хвилину в телевізорі (тепер майже завжди в них увімкненому) виникав ошатний поставний добродій і розважливо казав: "Любий мій, сьогодні більшість італійських мужчин гомосексуалісти, так що на цьому все одно не заробиш", — по чім спірка вичахала, й вони починали цілуватися (інколи бічним зором завваживши, що на екрані роблять те саме, тільки вже лежачи). В більшості своїх завваг телевізор виявляв себе помітно цинічнішим за них обох — він преспокійно, як про щось самозрозуміле, пасталакав уголос про речі, до яких кожне зосібна призналося б перед другим хіба в нападі самоїдства, й це було вельми оздоровчо, вважали обоє, бо, зачувши таке з екрана, не потребуєш більше нітитися й прикидатися. Мілена, наприклад, сама не завважила б, а як і завважила б, то нескоро, що чоловіка, хоч він і слухає покивуючи й терпляче, починають томити її регулярні нарікання на директора студії, — той не те щоб придирався, бо не мав у дійсності до чого придертися, але був чи не єдиним, хто ні разу не виказав Мілені одвертого захвату, та бодай би й схвалення, чим нашу відмінницю Мілену вельми знесмілював, просто, сказати б, стриножував, аж вона стала підозрювати за такою демонстративною, як вважала, зневагою закулісну інтриґу, підкоп, чийсь таємний замір одібрати в неї програму, тоді як мурчик, навпаки, висловлював припущення, що директор просто смалить до Мілени халявки і обрав такий от спосіб тримати її в

постійному нап'ятті, і так між них ця тема й мусувалася тупо на тій самій точці, і мусувалася б, може, доки мурчик не знавіснів би, але одного вечора замість нього визвірився телевізор, щойно Мілена з порога завела за директора — підвіз оце мене додому, і що ти думаєш — хоч би слово за вчорашню передачу, хочби півсловечка, ні, я так більше працювати не можу, — "То розстебни йому штани й зроби міньєт", — холодно порадила з телевізора зразу двома мовами, французькою й українською, страшенно вульгарна, також і з виду, шльондра, і, ошелешена ледь не до сліз, від того часу на тему директора Мілена заткалася — та якось їй і справді попустило. Телевізор до того ж мовби переймав на ходу, скорочував і спрямляв їхні думки, інколи ще до того, як вони самі похоплювались їх додумати чи з'ясувати собі свої правдиві бажання: "Ходімо в койку?" — питав чоловік, беручи її в обійми й сповзаючи долонями по спині до сідниць, — Мілена легенько пручалася: "В мене текст заставки на завтра не готовий", — "Ге ех, мілая моя! — розв язно втручався телевізор — бувалим бабиським із російської глибинки, — чєм мужика то удєржіш, коль давать не станеш?" — а що, може, й правда, подумала збентежена Мілена (трохи, проте, ображена таким брутальним формулюванням, і за лапчика також, та чи ж хлоп — щур який, прости Господи, щоб йому ні на чім більше не залежало?), але — хто їх узагалі то розбере, мужчин, скільки з ними не жий, ніколи не знаєш напевно, — і так вона додумувала цю думку вже розпластаною на спині, з зігнутими в колінах ногами, він вдаряв у ній тяжко, неритмічно якось, і нічого в неї не виходило, аж врешті, розплющивши очі, побачила й охнула: склеплений із нею долішньою, рухомою половиною тулуба, він, спершись на руки, підтримував горішню так, щоб поверх бильця ліжка бачити екран, чиї кольорові сполохи перебігали йому по лицю, наче в дискотеці, й очі мав всаджені туди з якимсь чудним, осклілим виразом, над верхньою губою фіолетово іскрився піт, що, що таке, хотіла скрикнути Мілена, придавлена, мовби враз утроє згори обрушеним тягарем його тіла, цим нищівним, як асфальтовий коток, приниженням, тим нищівнішим, що нежданим, — ти зараз із ким?... І тут він застогнав і спустився, обм'як, зарившись обличчям у неї — тепер уже безперечно в неї: приголомшена, зі змішаним почуттям спустошеної окраденості, жалю й докору, вона провела йому по спині тремтячою рукою, ніби

намагалася отак полапки поставити назад на місце реальність свого життя, що оце перед хвилею була посунула кудись на безвість, — з ким ти був, спитала тихенько, щоб не питати: що там показували? — бо то було б уже прямою претензією, трохи не сваркою, а вона чекала на витлумачення, замирення й перепросини, — проте він не зрозумів питання, зчудовано підніс на неї радісно змокрілу, всіма кольорами сяючу мордусю: як то, з ким? ти що, Мілюсь? з тобою, а то з ким же, дівчино?... Мілена постаралася цей випадок забути, витіснити, думаючи — може, й справді воно їй привиділось, як ото директорські інтриґи; зрештою, зараз по тому вона, перевернувшись на живіт, стала дивитися вкупі з ним на дуже приємний "дюдік" з багатьма жіночими трупами, і коли він потрюхикав на кухню, як звичайно по коханню, чогось погризти, а потім прийшов і щось у неї питався, вона відмуркувалась не слухаючи, навіть двічі відбрикнулась, як надто вже допоминався: не заважай! — тож вкінці й сама не могла б, якби її, наприклад, поставлено перед судом, із стовідсотковою певністю посвідчити, що було в ліжку, а що в телевізорі. Таке, взагалі то, траплялося з ними частенько, адже телевізор не лише втручався в їхні життя, а й жив своїм власним, і то непорівнянно буйнішим, святковішим, рівномірно яскравим і насиченим на всіх п'ятнадцяти каналах воднораз, тоді як із них двох кожне мало хіба по три чотири (робота, батьки, друзі), і лиш один спільний, і всі, звісно, працювали куди млявіше й марудніше — з перебоями, темними провалами, пливучими смугами невідь звідки вигульклих непотрібних настроїв та накладками сторонніх зображень, до того ж у телевізора, не те що в них, усе завжди було в порядку і він перебував у незмінно бадьорому гуморі: кожна його історія, хай би яка моторошна й кривава, обов'язково діставала логічний розв'язок, він ніколи нічого не кидав насередині в малодухій надії, що якось воно само втрясеться, не лишав по собі взагалі жодних завішених хвостів (недоз'ясованих стосунків, незреваншованих житейських поразок, амбіцій несправджених, мерців непохованих, та мало ще чим на віку обростаєш!) — всьому чисто встигав дати лад, порозставляти акценти, по втуляти, де треба, титри з субтитрами, аж любо глянути, так що нічого в тім не було дивного, що коли, наприклад, Міленин чоловік продавав якому багатому журналові увесь відзнятий матеріал гамузом, ще в плівках, а ті гади потім

починали навсібіч торгувати його знімками, і в гадці не маючи хоч копійку йому перекинути, і він, наче хлопчик надусаний, упарканадцяте доповідав Мілені, як сьогодні знову бачив своє фото отам і отам, то й повторити йому сесю доповідь доводилося теж, либонь, разів парканадцять, заки Мілена насилу одводила непритомний зір од екрана (на якому американський газетяр симпатяга саме вирішував подати в суд на боса ошуканця), завваживши, нарешті, що чоловік з телевізором звучать якось немов незграйно, і навіть ледве чи не суперечать одне одному, й перепитувала: "Що що?" Далі між ними міг відбуватися такий, наприклад, діалог:

Чоловік: Я кажу, що вони мене нажухали, от що!

Мілена: То чому ти не подаси в суд?

Чоловік: Який суд, ти смієшся? За яким правом? Вони ж мені ті бабки звиш контракту заплатили — кинули кістку, а тепер собі гребуть скільки хочуть! (Мілена зизує оком на телевізор). Якби я заробляв за контрактом, ми з тобою давно вже під гастрономом пляшки б збирали — з нашими податками!

Телевізор (по англійськи й по українськи): Нема безвихідних ситуацій, хлопче. Зберемо профспілку, дамо матеріал в усі газети — ми навчимо цих тварюк шанувати закон!

Чоловік (стеряно): Яку профспілку? Які газети? Який закон?

Мілена (стенає плечима й повертається до екрана).

І тому, знову ж таки, не диво, що жодне з них не помітило, — а коли помітила Мілена, було вже пізно, — того, що відчула першою, — а також, як виявилось, і останньою, — Міленина мати — тільки, своїм звичаєм, по тлумачила так, як їй хотілося, хотілося ж їй, все ніяк не годній втямити, що трійко в хаті — то, як не як, повний комплект, — розуміється,

онучати, тож якось, на ранок по передачі, вона потелефонувала й спитала, з дівоцькою щасливою затривоженістю в голосі: "Мілечко, доцю, я на тебе тут учора дивилась дивилась — ти часом не вагітна?" — "Ні, — здивувалась Мілена, — з чого ти взяла?" — "А — поправилась ти немов: така заживненька сиділа, і лице якесь обдемкувате б то, чи що", — з переляку Мілена вдруге за день зважилася у ванній, на домашній долівчаній вазі (процедура, яку проробляла щоранку), ще й подумала, чи та, бува, не зламалася, бо вага її, звісно ж, була стабільною, — як і вчора, й позавчора, і торік, і позаторік, та й, врешті, якби вона справді набрала трохи тіла, хто б їй першим вказав, як не лапчик? Про всяк випадок Мілена поклала дочекатися лапчика (до полудня він пропадав у себе в лабораторії, а пополудні йшла з дому Мілена, тож вони здебільше розминалися — аж до вечора), а в міжчасі ринулася переглядати відеозапис учорашньої передачі — з дуже виграшною, під кожним оглядом, відзіґорною фінансисткою економісткою перчистої брюнетисто іспанистої вроди, що розповідала, як вона після розлучення трахається (настійно трималася цього слова) виключно з молодшими за себе мужчинами і як це позитивно впливає на її самопочуття, — тільки цим разом усепереможну свою фінансистку, щойно та з'являлася в кадрі, Мілена роздратовано переганяла вперед, жадібно виловлюючи єдино себе саму, особливо крупні плани: може, бевзь оператор щось напартачив? (Мілена знала, що в три чверті профілю обличчя в неї здається ширшим, по бабськи скругленим, і перед камерою про це звичайно не забувала). Одначе все нібито було як завжди — і все таки не так: екранна Мілена, дарма що ні обдемкувата, ні, хай Бог милує, заживненька, чимось невловним усе таки відрізнялася — немов погрубшала кістками, і форми, підкреслені за домашньою позою — рука на спинці крісла, ногою за ногу назверх вивернутий клуб, щільно обтягнений спідницею, — дружно затяжіли до якоїсь Гротескової, тулуз лотреківської монументальносте, що її в тендітної Мілени зроду й заводу не було, якоїсь такої розв'язно дражливої, по своєму, може, й спокусливої, але тільки на дуже вже плебейський смак, — втім, ще гірше було з обличчям, яке змовницьки перемикало вирази в унісон навіть і не говореному, а радше нєдо говореному невгамовною фінансисткою, що з професійного погляду було вже, розуміється,

суперпілотаж, оскільки розпалювало глядацьку уяву в потрібному напрямі (з чим себе схвильовано засоромлена перед екранна Мілена таки не могла не повіншувати), але при тім так то вже неприкрито демонструвало в деяких моментах ну сливе ж неподобне задоволення — сито розпливаючися в напівусміхові, от от, схоже, ладне засолові ти зором (що хіба тільки зациклена на своїй ідеї Міленина мама й могла взяти за подаленілий "блукаючий" погляд вагітної!), аж справді немов надимаючись, — чи то од себе пушачись, чи од втіхи за справний перебіг розмови, чи, чого доброго, од ласування, вкупі з фінансисткою, м'язистим торсом її молодого охоронця шофера масажиста?… В усьому цьому колихалося щось темне й нечисте, просоченим намулом затруювало той енергійний підігрів, котрим зазвичай наливалась Мілена, споглядаючи себе на екрані, — гойдливий, мов стегнами вихляючий, голос, збуджений хрипкуватий смішок, лоскітлива порочність, та що ж це зробилося з її голосом, звідки ця впоєна в нього, затамована, як несвіжий подих, вульгарність? "Бандерша", — зненацька різко, мов долонею ляснула, сказала в кімнаті перед екранна Мілена, вмент протверезівши, мов водою облита, на так відновлений звук власного голосу, і на цей самий звук екранна Мілена повільно повернула до неї оту соромітно красиву, п'яно підпашілу од суфітів і ламп нахабну морду з націловано припухлим розкроєм багряних губ і зверхньо, ба навіть трохи чи не тріумфально підморгнула, ніби реготнула, оскалом бликнувши: мовляв, еге ж, а ти як думала?…

Перед— екранна Мілена, часто дихаючи й навіщось тримаючи себе однією рукою за пульс, другою зробила "зіор", а тоді "гешіпсі". Цим разом Мілена екранна, повертаючись до неї анфас, показала їй язика, що між тих темно лиснючих губів виглядав якось уже зовсім відворотно блідий, мов голий, ще й кінчиком ворушив. Перед екранна натисла на паузу, щоб захопити паскудницю зі звішеним язиком: хай би так посиділа! — але не втрапила: кадр проскочив, і, нагло спинена, екранна Мілена заклякла із здивовано виряченими очима розпусної лялі, що вдає ображену цноту, — навіть губенятка наставила на "сю сю", мов зібралася вимовляти: недобрий котик, зробив боляче своєму Мілюнчику!… Ах, та ти дражнишся з мене! — засичала вжалена до

живого перед екранна Мілена, вкриваючись слизьким холодом, як лускою, — так я ж ж ш ш тобі зараз покажу!... — вона затокотіла кнопками, майже в ритмі власного прискореного серцебиття, змушуючи екранну Мілену то навпереміну оживати й завмирати, то біснувато кривлятись і сіпатись у веселенькій маріонетковій трясці, то сомнамбулічно розвертатись рапідом, насилу підносячи руку, мов під тиском ста атмосфер, але все воно ні на що не здалося — та нічим більше себе не виказувала, перетворившись на звичайнісіньке, невідь пощо катоване, екранне зображення, так що спливло бозна скільки часу, перш ніж Мілена перед екранна, ладна вже й припинити своє шизофренічне заняття (тобто, погодитися з тамтою лярвою, ніби їй тут, перед екраном, усе справді приверзлося), почула зоддалеки, мов крізь товщу води, долинаючий телефонний дзвінок і піднесла слухавку — також чомусь рапідом, себто долаючи тим рухом тиск усіх ста атмосфер нараз. "Альо, — сказав, кашлянувши, незнайомий чоловічий голос, насуваючи на неї з глибу трубки, як грозова хмара, — альо, мнє нада Мілену", — тепер вона відчула холод уже і всередині: це було, як у дитячих снах про ведмедя, з яких завжди прокидалася з криком жаху: ведмідь наближався, ґіґантський і темний, і накривав її своєю тінню, "Слухаю вас", — спробувала боронитися голосом, відрухово ввімкнувши сріблясто відчужений секретарський тембр, і на тому кінці, по паузі намислу (мов виціляли точність удару), з позірною вайлуватістю обізвались: "Слиш, кіца... Єсть предложеніє. Мнє тут на тєбя надоєло тока по тєліку са'рєть. Карочє, заві падружку, вчєрашнюю, і давай дагаварівацца на када, я заєду. Наїцот дєнєг нє переживай, базара нє будєт", — "Хто, що, як ви смієте, хто ви такий?! — обурено залепетала перед екранна Мілена, водночас із ще більшим обуренням спостерігаючи, як цілим тілом напружилась і заграла, не в змозі довше всидіти в кріслі, Мілена екранна — з блиском в очу, із нетерплячою вібрацією збудженого хихотіння, і просто межи очі тамтій крикнула з розпуки, зовсім уже по дурному: — Я міліцію викличу!" — В трубці недобре, владно засміялися: "Нічєво ти нє викличеш, дура. Ти лучче подумай, а я пєрєзвоню, адрес я знаю. І с подружкой пагаварі. Нє бойсь, тєбє панаравіцца", — "Забирайтеся геть!" — зовсім уже пискляво вереснула перед екранна Мілена, але в слухавці й так відключилися

(причім невідь звідки прохопилися, в якомусь неймовірно цинічному, глузливо танцюристому темпі, перші такти бетховенівського "Для Елізи": па ба, па ба, пам, па ра па пам! — вибулькнули, мов по п'яному, тоді хтось дуже поважно проворкотав: "Соррі", і дзвінко закапав зуммер — як вода з незакрученого крана). Трубка тихенько лягла на важіль, і перед екранна Мілена так само тихенько, білим од люті голосом сказала до екранної: "Я тебе вб'ю", — вочевидь не тямлячи, що говорить.

Бо й справді, ну що вона могла тамтій заподіяти? Навіть у непритомній гарячці перших годин — кудись бігти, щось пояснювати, доводити на всі боки, мовляв, та пригляньтесь ви добре, це ж зовсім не я (зробити заяву в ефір! — майнула їй була й така несамовита думка, авжеж!), — Мілена, проте, зберігала настільки глузду, щоб десь на глибині цілий час холодно тямити: та, друга, хоч і свербить її з себе здерти, як уражену коростою шкіру, все таки їй далеко не чужа, і не самою лише зовнішньою подобою, — по своєму вона (та, друга) була навіть дуже ефектна, куди впевненіша в собі за першу Мілену, розкутіша (це вже точно!) і взагалі, ідеально відповідна своєму призначенню — з професійного боку, це треба визнати, їй геть нічого не можна було закинути, хоча в Мілені й опиралась болісно нечітка, аж мукаюча з натуги прорватися, згадка, ніби, ще тільки починаючи програму, вона уявляла собі свій екранний образ якимось інакшим — теплішим, просвітленішим, чи що, такі ото щирі бабські посиденьки, що тягнуться в кухні ледь не до світа на раз ухопленій і вже не впущеній, кришталево співучій ноті углибаючої душевної єдности: сестро, сестро, біль ущухає, ти не одна на світі, діти сплять за стіною, і життя триває, будемо мудрі, будемо терплячі, безцінні хвилини, як музика, як любов, бо ти таки до завмирання, до отерпу любиш її в ті хвилини, трошки паморочачись головою од пекучо нестерпної висоти її страждання, — тут і ніжність, і біль, і гордість за мужню й мовчазну стожильність нашу жіноцьку, і якась до сліз невимовна краса, яка потім ще довго з обох бесідниць світиться (доки не затре юрба в автобусі), — от чого Мілена, немало на віку таких вечорів зазнавши, прагнула домогтися від своїх героїнь і від себе, в одній із найперших текстових заставок (потім кимось безслідно знятій) це називалося — допомогти українській жінці

знайти себе в нашому складному часі, ну і що оце з того повиходило? По дорозі в студію (чоловіка вона так і не всиділа дочекатися: потребувала руху, дії якоїсь) Мілена зі стогоном закрила голову руками: її ятрило глевке і, головне ж, незаслужене почуття поразки — адже вона якраз усе робила як слід, старалась і викладалась як навіжена, перепрацьовувалась, аж лапчик їй докоряв (останньо, правда, примовк уже), а тепер у студії сиділа та якась огида, підморгувала й на щось брудне натякала, і ніхто, головне, не завважив різниці! Ну правда, за час програми Мілена й сама багато чого нового зрозуміла, професійно зросла, як усі про неї казали, і вже не стала б кпити, як колись, із "вістянських" колеґ, буцім ті тільки й оживають по справжньому, що від катастроф, пожеж або вбивств, та ще й бажано чимзвірячіших, — козі ясно, якщо хочеш, щоб серед усього цього вселенського гармидеру тебе почули й не перемикнули на інший канал, то треба або дати стусана, або полоскотати в інтимному місці, і ще й робити це так вправно, аби клієнтові не приїлося, — міняючи, себто, техніку, і хто скаже, ніби це легка праця, той просто заздрісник і невдаха, але!... "Але", однак, було — на новий наплив згадки про ту безецну, ситу морду на екрані (ах, зацідити б!) Мілену засліпило, як блискавкою, довгим, усеньке тіло вздовж поймаючим дрожем ненависти, дуже схожим на любовний. Що ж тепер робити? — швидко швидко забурмотіла до себе Мілена, несвідомо прискорюючи ходу і впиваючись пальцями в комір плаща, наче в горло ворогині: Мілені було страшно.

— Кар, кар, каррр! — закричало зненацька вгорі над нею — Мілена піднесла голову: високо високо, десь на півдорозі до вже по весняному подаленілого, сирого й пустого неба колихалося, в немічній потузі на японську графіку, голе віття дерев і кружляла зграя сполоханого вороння, — який прекрасно виставлений кадр, і якраз до речі, подумала Мілена, акурат лягає в тему, нічого й підмонтовувати не треба, — і так, від тої хвилини, все довкола неї й пішло розгортатися гладенько, мов на телеекрані, ніби вона сама вступила в той заекранний простір, де нічого вже вирішувати не треба — тільки споглядати.

У коридорах студії на неї ніхто не звернув уваги, знайомі заклопотано мчали повз із невидюще виряченими очима, геть і на сходах жодна жива душа не длялася з перекуром, — тут Мілена згадала, з моментальним прикрим холодком упокорення, що в поспіху вилетіла з дому зовсім без макіяжу, вуст — і тих не підмалювала — й чомусь знітилася так, наче була в постільній білизні, водночас порадівши, що досі ніхто її не перейняв і можна нишком вислизнути, дременути додому, там підфарбуватись і повернутися назад уже як пристало, з достойним обличчям, щоб, як звичайно, ще знизу, від самого одвірного турнікета з охоронцем увімкнувсь їй назустріч і побіг навзаводи, вогником по бікфордовому шнуру, до ліфта і вгору, вгору, коридорами, петляючи забігами по кабінетах, веселий клекіт привітів та гамірного робочого збурення, — найдивніше, що Мілені тут чомусь не спало на думку найпростіше й найочевидніше рішення, а саме заскочити до гримерок — відсапуючись наторохтіти їм: ох, забігалась, бачте — до повної втрати морди ліца, ану но зробіть мені, будь ласочка, бойову індіянську, — ще й потриндіти з ними трошки, викурити цигарочку, приємна така розмагнітка перед роботою, тим більше що дівчата її любили, ревно стежили за її програмою, а одна, сама розвідка, навіть, хвалилася, телефон при тім відключала, аби не перебаранчив ніхто, — а одначе нічого такого в Міленину опутаному мозкові й близько не засвітало, і стоконилася вона сновидою по коридорах, ніби невидимка, в напрямку чорних сходів: так їй чогось конче наврипилося — втікати чорними, — на ходу зазирала в прочинені двері, сама тримаючи лице в притінку, мов попечене абощо, з одних дверей нагло вивалившись просто в неї, перекосившись на виду, режисер, мурмотнув невідь чому по російськи, чи то гикнув: "І ізвінітє", війнув сірчаним духом паленизни: сірник, здогадалася Мілена, вгледівши, як над ним, утікаючим углиб звуженої перспективи коридора, розмотується сизий кучерявий димок: коли небудь згорить бідака на роботі, подумалось недоречно й без жалю — бо не лише жалю, а взагалі жодних почуттів якось не було, мов повикручувано призначені на них лампочки, зоставалася сама швидкість переміни кадрів, чи, радше, простування самохідь, від кадру до кадру, крізь блимотливу стрічку, причому спинитися вона ніяк не могла, треба було рухатися далі, а будь яке почування, це вона пам'ятала чистим

розмислом, обов'язково вимагає зупинки й випадання з потоку, тому, якщо котресь випадково й займалося — іскоркою, цяточкою, блішкою такою ворушкою — то зараз же й струшувалося на бігу, виклацувалося саме собою, осипалось, перетліваючи на попілець іще в повітрі, люди й гасали туди сюди, як комети, в перехресних іскристих розсипах вигоряючих хвостів — за ким рясніший, за ким рідший, чим і підтримувалася в приміщенні постійно підвищена робоча температура, і роками назбирувавсь той тонкий, ледве вгледний синцювато попілавий наліт на стінах, лицях і підлозі, який гості телестудій часом беруть за знак простої прокурености, тоді як воно хоч ніби й теж свого роду прокуреність, проте далеко, далеко не така проста, — яка прекрасна в мене робота, з гордістю, а точніше, з зачатком гордости, подумала Мілена, зачаток гордости світлячком пурхнув їй кудись поза плечі, невідчутно кресонувши по щоці, й десь там зашкварчав на долівці, не розвинувшись у думку, Мілена несла свій погляд наперед себе стрімко, як камеру: коридор набігав на неї, ламаючись усе несподіванішими закрутами, та все банькатішими обличчями навстріч виблимуючи й проносячись, причому головний ефект полягав на тім, що камера була мовби прихована, бо ніхто ж Мілени не бачив, — та, по правді, й бачити не було коли, бо плівка крутилася якось дедалі хутчіше й шпаркіше, ніхто вже не йшов, а принаймні біг підтюпцем, а то й чвалував, і от уже на очах у Мілени, тобто в неї перед камерою, директорська секретарка, довговолоса блондинка, на льоту перемінюючись у стрижену, а відтак у брюнетку, скинула, либонь, перед хвилиною зачате дитинча, котре з невиразно знайомим Мілені бульклівим жаб'ячим скваком випорснуло в попілавий смерк коридора й ту ж мить щезло, мов у четвертій вимір провалилося, — цікаво, невже від директора, мельком поставила Мілена в умі, як на берегах сценарію, знак питання, скорше задля порядку, бо насправді їй анітрохи не було цікаво, і питання й собі покуріло кудись за горопашним вибрудком, про якого вже всі забули, і Мілена також, — вона, проте, пам'ятала, що має вийти на чорні сходи, і тільки дивувалася, якщо тут узагалі доречне це слово, чому так довго їх шукає, — зненацька знову вихопився з якихось дверей режисер, уже побородатілий, штовхаючи перед себе обіруч, як візок у супермаркеті, одразу двох гладких тіток, зчеплених нерозривно, наче в любовному

акті, з чого Мілена якимось чином виснувала, що одна з них має бути якраз її нова покинута героїня, а друга зовсім навпаки, суперниця розлучниця, і, знову ж на невидимих берегах, поставила схвальний окличник — для пожвавлення програми ідея була чудова, аби вони тільки не побилися в студії, хоча зразу ж за ними, всенький по них слід загладжуючи, прогупотів лютим кінським чвалом похмурий табун мужчин в однакових темно сірих костюмах і з однаковими на вилогах значками, котрих Мілена не встигла розгледіти, — декотрі бігли, вгинаючись під вагою транспарантів із злитим у промельк од швидкости текстом, а останній так і взагалі під червоно синім прапором Радянської України, — втім, услід їм переможно подвигоніли, аж луна застогнала, всуціль злиті в жовто блакитне одно спортсмени, причому перший, як здалося вже трохи стуманілій від навали облич Мілені, мчав засвіченого олімпійського факела, так що кінцеве враження виникало все ж бадьоре й життєствердне, одначе тут як стій невідь звідки знову вклинився, перебиваючи, кадр із сірим небом та гайворонням: кар, кар, карр! — загойдалися віти високо вгорі, де кудись зникла стеля: накладка вийшла, встигла зрозуміти Мілена і, вже забувши боятись за своє незагримоване обличчя, вхопилася за що з робочого реквізиту трапилось попідруч — ним виявилась о двірна ручка, яка легко натислась, відхиляючи в прозорі дверей не що, як ріднісіньку Міленину студію, з уже наготованими в глибині для зйомки камерами й двома зусібіч підсвітленими кріслами на подіумі — одне для гості, наразі порожнє, а в другому сиділа, прикрившись для останнього, контрольного на себе погляду кришкою пудрениці, якась страшно знайома кобіта в багряному, з не менш знайомо виставленими з під спіднички наперед, як щит, кругло стуленими коліньми — де ж я її бачила, заклопоталась була Мілена, водночас відзначивши, що в студії помінявся задник, а значить і символ програми: тепер там висіло щось наче реклама ревлонівської помади — з велетенськими, мокро розхиленими губами, які обіцяли чи то віддатися, чи вхлипнути тебе цілком за один ковть, — і ще щось бовваніло за кріслами на другому плані непідсвітленим, мовби низька отоманка, чи що, як ото в психоаналітичному кабінеті, але того вона вже не розгледіла, бо жінка в кріслі саме відняла пудреницю від лиця — і на Мілену глипнуло її власне

обличчя, тобто не її, а тої другої, з екрана, тільки цим разом якесь уже неправдоподібно, просто навіть і не по людському, аж моторошно вродливе, наче в фільмах доби німого кіно: очі горіли темними перснями, губи жахтіли, відьомські брови ластівчиним розкрилом сходились на переніссі, і матова під гримом, презирливо незворушна до потужної лампової насвітки шкіра дихала тим царственним супокоєм, що його по справжньому тільки екран уміє вдати, це ж чим вони її тут годують, що вона така викохалася, сторопіло і все ще нечуственно подумала Мілена з порога, тимчасом як та друга дивилась на неї з невдоволеним подивом, мовляв, це ще що за проява, і немовбито вже й намірялась зі своєї осяйної високости гукнути, ляснувши в долоні, аби виставили назолу за двері, але ж це моя студія, і програма ця моя! — мало не крикнула Мілена, ладна заплакати від приниження, зокрема й від власного, такого тепер недоречного, невидимчано непоказного виду, з яким не те що комусь щось доводити, а просто — втікати, заритись у нору й нікому на очі не навертатися, бо досить лиш позирнути оце тепер на них двох, аби з певністю сказати, котрій тут належиться місце в студії — вже ж не цій шлинді коло порога! — тільки все ж таки, як те стерво насмілилось, і куди всі дивилися, режисер, дирекція, глядачі, зрештою, — гей, та відколи ж це вона тут посіла всі права?! — саме на цій останній думці Мілені довелось оступитися, даючи дорогу цілому, наповзаючому з коридора оршакові, схожому на весільний: режисер — уже знов чисто виголений! — оператори, а десь позаду манячили ще й аж дві зразу гримерки, і ще якісь темні постаті, — всі провадили, трохи не попід руки, молоденьку, напівнепритомну з хвилювання, пажиком острижену русявку з ніжно опуклими вилицями й тендітним гострим носиком, на якому крізь грим уже просочилися краплі поту, очі русявка мала нерухомі, завороже но засклені, що самі, здавалось, нічого не виражали,"^ лиш відбивали зовнішнє світло, і Мілену, я маю на увазі, звісно, ту, що стояла коло порога, кольнула була тьмяна згадка, ніби десь у когось дуже близького (рідного, теплого...) вона колись уже бачила такі очі, і ніби та мить в'язалася з чимось украй неприємним, — русявка пажик ступала невидюще, мов ноги їй підкошувались і от от мала гримнутися навколішки, витягаючи перед себе руки з екстатичним криком, бо дихала часто і вуста вже мала

мокро розхилені, достоту як на рекламному заднику, але то зовсім не в задник вона так незмигно втупилася, як офірне телятко у вогонь для всеспалення, а — Мілена й собі заклякла вслід її поглядові — у, здумати лишень, ту другу на подіумі, що вже ціла підібралась назустріч — пантерою для стрибка — і манила прибулицю хтиво, недобре, а однак як же розкішно виграючою посмішкою: ну давай, давай, ближче, ближче, — мов підтягувала її до себе по павучому, крок за кроком, на невидній, туго напнутій у повітрі клейкій волосіні, аж Мілені вчулося, як та бринить, а чи, може, то загула увімкнена апаратура, спішно нафільмовуючи вже зачеплену комірцем блузки на гачок мікрофона русявку, — як та зближується до подіума і як справді — справді! — здіймає до зажерущої відьми в багряному — враз ожилому, ворушкому, мов кров'ю наллятому, — свої молитовні, не ймучі віри руці, аве, цезаріна! — і як та рвучким вигином тулуба схиляється її підтримати — прийдіть до мене, і заспокою вас, — буквально вхопити, вп'ястися, бо біднятко вже заточується, ладне рухнути до ніг своєму божеству од надміру почуттів, ні, вона таки справді зараз поцілує їй руку! — "Музику! — захекано гукнув хтось, пробігаючи повз Мілену й замалим не попхнувши її в притемку кудись на згромаджені попід стіною фанерні куби, дошки й іншу рудерію, — музику в цьому епізоді не забудьте!" — "Пашол на хєр", — виразно відказав з темряви гугнявий голос, посипавшись Мілені приском поза плечі: саме на його звук вона зненацька втямила, що зараз на подіумі має відбуватися щось жахне, щось таке непосильне навіть і для її авторської уяви, що треба негайно, цієї ж миті пере микнутися на інший канал, — і, перевертаючи в мозкові млиновим жорном єдину безтямну фразу "та що ж це коїться, що ж це коїться, що ж це воно коїться", — Мілена ринулася з дверей назад у коридор.

Але ж вона її заріже, — наздогнала Мілену на бігу серед коридора наступна думка, — отак любісінько розкладе на тому бамбетлі й заріже, розпатрає ножем на шматочки, і те дургеписько покірно сконає з усміхом на вустах, вони там що всі, подуріли, на бачать, до чого йдеться? — прогнавши ще раз собі в пам'яті цілу мізансцену, вона вже майже не сумнівалася, що заносилося дійсно на якесь ритуальне

вбивство, якому треба було негайно покласти край, і зробити це мала за сценарієм вона, Мілена, тому то й не зуміла перед тим відшукати шляху на чорні сходи: раз закручений, сюжет, виявляється, розгортався за струнко телевізійною логікою, — відкриття, що не могло не надхнути Мілену рішучістю, ба й ентузіазмом, і вона спробувала повернутись до страшної студії, одначе це виявилось не так просто: знову завертівся в очу, виламуючись темними спахами закрутів, нескінченний коридор, забігали люди, раптом вона втрапила в галасливий зашерет із цілої трупи провідних київських акторів, і чомусь усі в інвалідних кріслах каталках, — її затерли заштовхали, притисли носом до стіни, уткнувши в зимну на дотик (ще й укриту, як шибка надихом, сизуватою липкою осугою отого телепопелу) мосянжеву таблицю, на якій Мілена, через силу відхилившися — з самого лиш інстинктивного обридження, — несподівано відчитала, на перевелику свою втіху, слово "Директор": ось хто має припинити все це неподобство, ну звісно ж! — із подвоєним завзяттям вона сяк так домацкувалася до ручки дверей — і ввалилась досередини: секретарки в приймальні не було, либонь, знову вискочила на аборт, двері до кабінету виявились незамкнені — і директор справді був у себе: Мілена побачила його зі спини, повернутим до столу, — широченного, дубового, з радянський "хрущовочний" передпокій завбільшки, величного й самоправного столу, на сам вид якого Мілена, і, відай, не лише вона, завжди зазнавала була неясного еротичного збудження, водно чудуючись, і чому ото влада така сексуальна? — навіть коли представлена столом, — зараз, однак, увагу привертав не стіл, а таки директор, із яким щось непевне діялось: просто з костюма, з штивних плечей піджака виростали на два боки складені, як у польового коника чи бабки, чорні сітчасті крила — ворушилися, готуючись розпростатись, і сірий костюм смикався між них, кумедно похвицуючи назад себе розхристаними по лами, наступної миті крила рішуче здригнулись, випускаючи на кінцях щось подібне до пташиних дзьобів, — і на очах у сторопілої Мілени обернулись двома задертими в помаху жіночими ногами в сітчастих панчохах і чорних черевичках зі шпичаками підборів, — очевидно, з неї видобувся якийсь глухий звук, бо такий самий видобувсь і з директора, який озирнувся й закляк із розстебнутими штаньми на вид Мілени, в той час як самій Мілені

відкрився за директором зовсім інший вид, на який уперше в житті їй якось дуже погідненько подумалося — от і божеволію, і нічого страшного, інтересно навіть: спершу пороснула по тямі, єдиним кричущим розмивом, знайомо багряна, зжужмана пляма, жаско зблисло голим, волохатим, просмужистим, а відтак видивилась, її власним невпізнанним обличчям, вона , та тварюка зі студії, вмощена тепер верхи на директорському столі з тріумфально викинутими вгору в маніфестантському V "вікторія" ногами, причім однією ще й погойдувала в повітрі, ніби диригуючи нечутним оркестром, і споглядала Мілену вже без будь якого виразу, мов комаху абощо, — "Вибачте", — глупо промимрила Мілена, і директор, притримуючи штани, теж дзеркально послушно ворухнув губами, вторуючи, але тут його нетерпляче пхнуло розгойданою чорно сітчастою ногою з закаблуком, і пролунав різкий окрик — як у розстрільній команді, зроду Мілена не чула такого голосу в себе : "Ну чого став, давай! давай! давай!" — директор охнув, зашамотався, давонувся, уже через плече, в бік Мілени своїм напівпроковтнутим "Вибачте", — і знов його стисли зобабоки, защепивши, двоє сітчасто чорних складаних крил, і він покірно затрусився клусом під отой бузувірський, розпаношений гик: "давай! давай! давай!..." Трусячись і собі — бридким, сухим, утробним дрожем, — Мілена наосліп вичовгалася з кабінету й щільно примкнула за собою двері: жест геть на марний, бо гик нітрохи від того не вщух, валував в ушу й далі, і на нього западалася в безвість стеля, і злітало вгорі над розколиханим чорним віттям, каркаючи, ворононня. На студії справді не було більш чого робити.

Щойно вона це зрозуміла, як відразу опинилась на чорних сходах: тепер гігантський багатоповерховий стравохід телефабрики вивергав її з себе легко, без жодного спротиву. А може, так і краще, важко ворухнулася сонна пресонна думка (на сходах Мілені чомусь страшенно захотілося спати), — може, так і треба, адже та, друга Мілена (от вона вже й згоджувалась її признати — вперше назвавши своїм власним ім'ям) — та друга пішла так далеко, як сама вона, без неї, зроду б, мабуть, не наважилась — ні, таки й не наважилась би (думку перебив до сліз широкий, вимучений позіх), — нічим не гребуючи, так, а значить,

взяла на себе всю брудну сторону справи (і обняло відпружливим теплом, і заколихало: хай, хай хтось дбайливий і дужий усе за мене зробить, а я потім… потім… потім…), — взяла, і тепер, бач, повною тут королевою, не вічною відмінницею, як дехто , — це вона вже собі ніжно буркотливим чоловіковим тоном докорила — і розпливлася в усмішці, аж трохи прокліпнувшись із необорної, мертвецької втоми: спати, спати, уткнутися в лапчика, в широкі, ледь опушені (дуже шляхетно) груди, однією засинаючою рукою відчуваючи їхній лоскотний заріст, а другою обнявши тепло тепло набубнявілого хвостика, лапчик обтулить рукою, мм м, сонечко, кицюнчик золотий, торкнеться заспокійливо губами, останній насонний цьом, "Я тебе люблю", — скаже йому, вже з того берега сну, вона, Мілена, — і ну їх усіх к чорту, з їхніми іграми. З їхніми програмами. З усіма самашедчими бабами.

І з тим ото Мілена й доволіклася додому.

А вдома було темно — тільки крізь нові, тепер вітражні двері спальні цідився до передпокою низький, синцювато попілавий посвіт, і Мілена, мигцем здивувавшись із нових дверей (коли ж це любий устиг?) і взагалі з того невловно бентежного відчуття незнайомости, яке дає власна оселя по довгій відсутности (скільки ж це часу минуло?), сягнула на звичне місце за ручкою, ще раз здивувалась, уже самою шкірою долоні, наткнувшись на неї з іншого боку, пошкроботалася й таки увійшла.

І побачила.

Тобто, почула.

Тобто, одночасно і побачила, й почула:

Мілена (з екрана, і далі в багряному, і ноги так само — переможним "V"): Давай! давай! давай!…

Чоловік (на ліжку): Зараз, Мілюнчику, зараз, кохана, зараз…

Мілена (з порога): Ні! Геть! Ти що!... Ти мій! Він мій! (Далі нерозбірливо).

Мілена (з екрана): Ну дивись! дивись! дивись! Ууу, кайф який! Бачиш? бачиш? А тепер ти мені зроби, підійди і зроби, язиком, чула? Язиком, вони всі мені так роблять, всі ті баби, і всі од того конають, прямо в кадрі, найбільш рейтинґова програма, два мільйони листів щомісяця, давай! давай! давай! Язиком, сказала, язиком, з тебе й так більш ніякого толку, давай! давай! давай!

Мілена (з порога — підходить, бере пульт і вимикає телевізор).

Чоловік (оскаженіло): Що? Хто? Ти хто така?

Мілєна : Я — Мілена. Твоя дружина.

Чоловік : Пашла на хєр! (Вириває пульт і вмикає телевізор).

Мілена (з екрана, сидячи в студії, в високо вознесеному на подіум кріслі): Кохані мої! Найдорожчі, найсолодші мої глядачі, а понадто ж глядачки, браття мої й сестри, се знов я звертаюсь до вас — я, Мілена! Я — та, що приходить у кожен дім, аби нагадати, що немає такої земної жури, яку б не змагала велика сила нашого єднання! Я з вами, сестри мої, всі, хто чується в цей вечір самотньою й покинутою," ошуканою й покривдженою, — прийдіть до мене, і вдовольню вас! Я дам вам вкусити тіла свого і крови своєї, солодкого тіла свого, а крови ще солодшої, і велика втіха сповнить ваші серця, і кривдники ваші відомщені будуть, скреготатимуть зубами й гризтимуть землю од безсилої злоби, бо не зазнати їм повік нашої з вами, о сестри, втіхи! Ось вона, моя люба сестра, що сьогодні буде в студії зі мною і з вами, ось вона вже йде, гряди, голубице (заграв церковний гімн), гряди, солодка моя, тіло моє вже чекає на тебе, вже кохає тебе, як ніхто не кохав через тисячі літ, о гряди!

Але ж у неї немає тіла, раптом подумала інша Мілена, і їй здалося, ніби вона закричала це вголос — ніякого тіла в неї немає, чуєте? Це все злуда, жахливе ошуканство, обморочка, обман змислів, це насправді було колись моє тіло, та й зараз іще є, і ніякого іншого нема й бути не може — і, мов сама для себе пошукуючи доказів, вона вхопила ножа, чудесного чоловікового бганого ножика, швейцарського, з крихітним пінцети ком і кістяною колупачкою до зубів у колодочці, що валявся розкритий на нічному столику, — втім, можливо, їй просто дуже боліло в цю мить, коли вона збагнула, що от і її покинуто, неможливе сталося, чи, радше, замислене збулося, і вона врешті приєдналася до сонму всіх тих незліченних жінок, куди так невхильно прошкувала від початку, і тому несвідомо шарпнулася перекричати один біль другим, голоснішим, зате легшим, як це незрідка роблять люди, вгороджуючи в себе ще й не такі предмети, — лезо сліпучо засміялося в телеспалахові відкритими зубами над заголеним передпліччям, а відтак з передпліччя заструмилось, і потекло, і навіть, здається, стало скапувати долі щось чорнильно темне, барви порожнього нічного екрана, і з полиском мовби металічної, сизуватої осуги, що потріскувала вигоряючими іскорками…

І от від цієї хвилини мені стає трудно стверджувати напевно, що було з Міленою далі, — ніби справді перемкнуло, урвався зв'язок, і зображення викривилось і почало стрибати. Розумію, що вона зникла, бо нічого іншого їй не лишалось, але як саме, в якому порядку й послідовності, — того вже не знаю, а раз не знаю я, то, вважайте, пропало. Звісно, жодних там лікарень, моргів, Боже збав, нічого такого гостросюжетного: бачиться мені, не цілком, правда, виразно, кадр безлюдної нічної вулиці, що нею бреде Мілена — можливо, підтримуючи правицею неоковирно обмотану яким небудь шарфом, чи що, ліву руку, — бреде геть від свого погашеного дому з тим єдиним синюшно підсвітленим вікном, і дивиться на вікна чужі — в кожному з них горить у глибині телевізор. Мілена ворушить губами, але звуку вже не чути. Йде далі. Завертає за ріг. І зникає — тобто більше її ніхто не бачить. Ніколи. Ніде.

От. І питається, що ж тепер робити мені?

Звісно, з Міленим зникненням її славетна програма пішла на спад — якийсь час іще трималася, але скорше за інерцією, без підживки це вже було не те, фотографія небіжчика, спущений м'ячик — самоповтор за са моповтором, товчіння води в ступі, повне звітрення всякої внутрішньої переконливости, вже не кажучи про силу, тож відповідно подаленів і став десь у тій далині заглухати глядацький відгук, а одночасно пішли пробиватись у критиці перші голоси з металом, і то якраз жіночі, мовляв, що ця дівка собі дозволяє, і що це ви, панство, всі там — побожеволіли? Преса ще трошки була покачала в роті цукерка, що звався "феномен Мілени", і цукерок від того якось до решти розтанув — в одному академічному інституті навіть поміняли аспірантці вже, було, затверджену вченою радою якусь дуже соціально психологічну дисертаційну тему на матеріалі Міленине програми, зненацька заявивши, що це і не науково, й не солідно, тож аспірантка змушена була писати про сприйняття різними групами населення України телетрансляцій засідань Верховної Ради… Саме десь під ту пору програму врешті просто прикрили, тишком нишком, без ґвалту і крику, і мені тільки й зосталося, що отиратись оце без діла по студії, серед застиглих у безруху камер і суфітів, вимкненою, бляклою й змарнілою, як колись Мілена, і так само, як тоді її, мене тут ніхто вже не помічає, — хіба якось раз нічний дозорець, обходячи приміщення, угледів на повен зріст під час грози, після чого став надягати під уніформу мідного хрестика, — хоча ще й пам'ятають, і нескоро забудуть, але забудуть — неодмінно: всіх забувають, браття мої й сестри, всіх, адже і я от усіх чисто забула, кого приганяли до мене на зйомку, а кажуть же, — тепер, правда, все більше ніяково похихикуючи, — що то було несамовите видовище, римські сатурналії, вавілонські роковини Астарти! Тільки Мілену я, власне, й пам'ятаю, тільки її одну, тим то й кваплюся записати все як воно було, примостившись за не вимкненим на ніч студійним комп'ютером, поки десь там у себе в порожній квартирі самотньо сидить перед засвіченим екраном Міленина мати, вперто продовжуючи в ті самі години чекати на появу своєї недосяжної дитини, аж доки екран не стемніє, і так з дня на день, — здогадуюся, що це вона ще сяк так утримує мене від остаточного зникнення, бо Міленин колишній чоловік купив таки супутникову тарілку, і навіть дешевше, ніж сподівався, й

тому відключився набагато раніше, а про всіх інших годі й згадувати — їхня пам'ять така нетривка й доривча, цятасто пунктирна, що якби держатися тільки нею, я б давно вже мала перетворитися на сніп білих іскор — щось на кшталт перешкод ув ефірі...

Колись так і станеться — коли перед екранами сидітимуть ті, хто вже не застав Мілени живою, і зображення враз ні з того ні з сього заіскрить — уже вичахаючим, просинцюватим мерехким розрядом, — а вони подратуються трохи, поклацають кнопками направи, та так і не знатимуть, що то була я — я, Мілена.

1997 р.